

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра туризму

Тема лекції № 3.

Подорожі в епоху Античності

з дисципліни

“Історія туризму”

для студентів IV курсу факультету туризму
спеціальності “Туризм”

Програму розробив:
к.г.н, доцент Худоба В.В.
Викладач Четирбук О.Р.

Затверджено на засіданні
кафедри туризму
Протокол №__
від 20__ р.

Зав. кафедрою, професор_____ І.М.Волошин

Львів – 20__

ПЛАН

1. Перші історичні джерела про морські подорожі у Давній Греції
2. Подорожі Геродота і Страбона
3. Зародження гостинності, лікувального і спортивного туризму у Давній Греції
4. Подорожі епохи еллінізму. Александр Македонський, Піфей, Мегасфен, Евдокс

Морські подорожі в Давній Греції здійснювалися з незапам'ятних часів, що знайшло своє відображення в міфах. До найбільш відомих серед них **належить міф про аргонавтів**. Як написав Діоген, першим відомим викладом цього походу була поема критського жерця і філософа Епіменіда, що жив у сьомому столітті до н.е. Його твір не зберігся, але через два століття поет Піндар знову повернувся до цього сюжету, щоправда, його поема була надзвичайно короткою.

В епоху еллінізму (четверте - перше століття до н.е.), уподібнюючись Гомеру, александрійським вченим, наглядачем знаменитого Мусейона - **Аполонієм був написаний твір "Аргонавтика"**. Пізніше до цього сюжету поверталось багато авторів античності: Теренцій Варрон, Валерій Флакк, Овідій і Сенека.

Плавання **під керівництвом Ясона** здійснили 50 грецьких героїв на кораблі Арго, що у перекладі з грецької означає швидкий, прудкий. Похід здійснили за покоління (20-25 років) до Троянської війни, тобто в тринадцятому столітті до н.е. За золотим руном Ясона відправив його дядько, що відібрав владу в його батька.

Спочатку шлях Ясона проліг до острова Лемнос в Егейському морі, на якому мешкали лише жінки. Правителька острова прекрасна Гіпсіпіла (її аналогом в Одисеї виступає Кірка) так зачарувала аргонавтів, що вони забули про мету своєї подорожі. Звільнившись від її чар, аргонавти досягли міста Кизик на узбережжі Мармурового моря, де зустрілись з шестирукими великанами, подібними до циклопів в Одисеї, і знищили їх.

З великими труднощами, завдяки хитрості, вони змогли проскочити через найвужче місце Босфору - Сімплегади, де відстань між берегами складає всього 2 км, а у негоду воно перетворюється на суцільний водоворот. Як вважали, вихід у

Чорне море перекривають блукаючі скали. Аргонавти пропустили через них голуба, а коли вони розійшлися, вперед рушив Арго. Не встигнувши знищити корабель, скелі ніби-то застигли назавжди. Цей епізод можна вважати символом відкриття греками Чорного моря або Понта.

На анатолійському березі Понта вони потрапили в країну амазонок, а пізніше - і в Колхіду. Спочатку вони висадилися на острові бога війни Ареса - Аретіаді, де жили вигнані Гераклом з Аркадії стімфалійські птахи з мідним пір'ям, клювами і кігтями. Аргонавти змушені були вдягнути захисні обладунки.

Очевидно, що контакти з колхами мали військовий характер. Здолавши усі перешкоди, аргонавти, в кінці-кінців, прибули у столицю Колхіди - місто Ейя (на цьому місці тепер місто Поті).

Руно потрапляє до рук Ясона. Але що воно символізує? За чим же ж насправді їздили аргонавти?

Очевидно, що не за золотом, бо його на Кавказі мало. Але відомо, що в низки народів: румун на Балканах, узбеків в Середній Азії і колхів на Кавказі - у давні часи існував спосіб збирання золота в золотоносних річках за допомогою баранячої шкіри, яка виловлювала крупинки золота. **Страбон вважав, що Золоте Руно - це бараняча шкіра, опущена в золотоносну річку.**

Можна також підходити до розуміння словосполучення золоте руно і буквально, маючи на увазі **окремі сорти кольорового каракуля - сура**. Існує бронзовий, бурштиновий, золотистий, платиновий та інші. Ці назви практично точно відображають вартість того чи іншого сорту. Платиновий ціниться так як платина, а золотистий - як золото. Греки, можливо, хотіли мати суроносів як один з найважливіших у майбутньому предметів експорту. Існує також теорія, що під Золотим Руном розуміли символ царської влади.

Додому аргонавти мали б повернутися по вивченому шляху. Але не так сталося. На зворотній дорозі їм довелось пересікати річку Істр (Дунай), потім вони потрапляють в Адріатичне море, звідти в Іонічне, відвідують острів Крит. Але гроза закидує мореплавців подалі до берегів північної Африки. І після багаточисельних пригод там вони нарешті повертаються додому.

Ймовірно, зворотній шлях аргонавтів є більш пізнім за часом додатком і в поетичній формі відображає географічні знання і найважливіші торгові маршрути того часу.

Шлях аргонавтів в 1984 р. повторив англійський вчений і мандрівник Тім Северін, котрий збудував вітрильно-весловий Арго, подібний до давньогрецького.

Грецькі вчені називають батьком географії Гомера, що жив в дев'ятому-восьмому столітті до н.е. Згідно з традицією, першим, хто познайомив греків з поемами Гомера, був спартанський цар Лікурґ. Їх запис і прикінцева редакція були зроблені в Афінах спеціальною комісією, яку призначив тиран Пісістрат (шосте століття до н.е.). Також запровадили обов'язкове їх народне читання під час святкування на честь богині Афіни - Панафіней. Ці твори входили у всі шкільні програми багаточисельних давньогрецьких полісів: міст-держав. Платон навіть висловив таку думку: Гомер виховав усю Грецію. Данте Аліґ'єрі назвав Гомера королем поетів. Художня культура усіх наступних епох, починаючи від античності і до сучасності, насичена образами гомерівських героїв.

"Іліада" присвячена останньому року Троянської війни (приблизно 1200 - 1183 рр. до н.е.), а "Одісея" розповідає про повернення на батьківщину після закінчення цієї війни царя Ітаки Одісея.

Існують всі підстави вважати, що в Одисеї описана реальна подорож моряків по Середземному і Чорному морях. Одісей плавав так довго з-за гніву бога морів Посейдона. Одісей осліпив сина Посейдона, одноокого циклопа Поліфема. І лише заступництво Афіни допомогло закінчити цю нележку подорож. Про незвичну подорож, що тривала майже 10 років, розповідають нам 24 пісні поеми.

Дуже багато подібного у подорожах аргонавтів і Одісея. В них описується відома, але ще не до кінця вивчена ойкумена, окраїни якої заселені різноманітними чудовиськами і чаклунами. Тому лише такі герої, як Ясон, Одісей можуть побувати там (навіть побувавши в Аїді, як аргонавт Орфей чи Одісей) і повернутися на батьківщину. Подорожі такого рівня сприймалися греками як героїчні подвиги.

Одним з перших вчених-мандрівників був Геродот (484 - приблизно 430 рр. до н.е.). Він об'їхав Грецію, Південну Італію, Малу Азію, Вавилонію, Єгипет,

Персію, побував на більшості островів Середземного моря, а також в Криму і країні скіфів.

У своїй знаменитій праці "Історія", за написання якої його називали і батьком історії, і батьком географії, і батьком брехні, він описав не лише історію багатьох народів Старого Світу, але й зберіг для нащадків безцінні етнографічні приклади. Він повідомив основні географічні знання, накопичені до п'ятого століття до н.е. Геродот походив з багатой родини, що мала розгалужені торгові зв'язки. Вперше він відправився у подорож, коли йому було приблизно 20 років.

Його маршрут пролягав по Єгипту вверх по Нілу, потім він відправився на схід і досяг Вавілону, північний кордон його подорожей проляг по грецьких колоніях північного Причорномор'я. Як передбачають, він підіймався по Борисфену (Дніпру). А на заході він відвідав Південну Італію, де брав участь у заснуванні колонії своїми співвітчизниками.

У Єгипті він просив перекладати йому надписи, розпитував жерців про історію цієї держави. Цікавився не лише життям фараонів, але відвідував і майстерні бальзамувальників. Він кроками вимірював довжину периметра основи пірамід, наводячи конкретні математичні обчислення і при описі знаменитого Лабіринту.

Багато мандрував і інший видатний вчений античності - Страбон (64 - 23 рр. до н.е.). Він походить з містечка Амасія, що розташоване в Малій Азії на шляху зі Середземномор'я до Чорного моря. Вже в 20 років він здійснив свою першу подорож в Рим. Страбон буде подорожувати усе своє життя. Він побуває в Малій Азії, в горах Тавра (Крим) і біля підніжжя Кавказьких гір, відвідає Кікладські острови і обійде Балканський півострів, ґрунтовно вивчить усі значимі пам'ятні місця на Апенінському півострові і в Єгипті.

Під час подорожей Страбон багато розмірковував і записував побачене. Всебічна освіченість, вміння не лише збирати факти, але і аналізувати їх, яскравий талант письменника привели до створення праці "Географія" в 17 книгах, яка дійшла до наших часів. "Історичні записки" Страбона в 43 книгах до наших днів не збереглися. Про правдивість фактів, викладених у "Географії" говорить часто використовувана Страбоном фраза: Коли я там перебував.

Море відіграло велику роль у житті давньогрецьких племен, що населяли узбережжя Балканського півострова, багаточисельні острови Егейського моря, а також західний берег Малої Азії. Море не лише давало їм харчування, але й зв'язувало з іншими країнами і народами. Тому греки частіше за все подорожували саме морем. Подорожам всередині країни заважала відсутність вигідних доріг. Щось подібне на дорогу прокладали в низинних і болотистих місцях. Археологам вдалось знайти залишки такої дороги в Беотії, вона мала завширшки 6,5 м.

Навколо крупних загальнонаціональних святих місць, яким, наприклад, був Олімп, будували цілу мережу святих доріг, які слугували для проведення віруючими процесій. На таких дорогах робили також спеціальні колії для коліс екіпажів. Мостів було мало, бо більшість річок влітку, коли власне і здійснювали виїзди, пересихали. Подорожували і пішки, і верхи на коні, використовували і різноманітні колісні повозки. Вони були двох видів: одноколісні, на осі закріплювали закритий з трьох сторін кузов, чи великі чотириколісні, де крім пасажирів можна було розмістити і багаж.

В Давній Греції існували прототипи готелів, але в них не завжди можна було отримати харчування. Тому мандрівники брали харчі з собою. Частіше всього вони зупинялися у друзів та знайомих. Гостинність була складовою частиною побуту. В усіх домах багатих людей були особливі кімнати для гостей. Однак, якщо в домі не було місця для гостей, вони могли розміститися під портиком на відкритому повітрі, клімат Греції робив це можливим.

Права гостинності перебували під зверхництвом бога Зевса. Гомер називає його не інакше як гостинний Зевс. Але через погане сполучення між окремими містами-державами греків готелів і постійних дворів було замало. Зазвичай в багатих домах безоплатно приймали іноземців, причому це не завжди були родичі чи знайомі.

В грецьких полісах створювали Спілки гостинності. Кожен член такої спілки - ксен - брав на себе захист інтересів мешканців іншого полісу у своїй державі. З часом в Давній Греції навіть вкорінився інститут проксенів і евергетів

(благодійників), коли іноземець міг укласти угоду про гостинність вже не з окремою людиною, а з містом-державою.

При цьому обидві сторони угоди мали дотримуватися таких умов: - проксен був зобов'язаний захищати у своїй державі інтереси прибувших сюди громадян держави, що дала йому звання проксена, що тотожне сучасному званню консула; - держава зобов'язувалась зі свого боку надати проксену, у випадку, якщо він забажає прибути чи поселитися у ній, усі громадянські права, крім політичних. Проксен міг купувати землю чи іншу нерухомість, судитися в загальному порядку, займати найбільш почесні місця у театрі чи на спортивних змаганнях.

Деколи права проксенів надавались усім громадянам дружньої держави. Як правило, звання ксенів і проксенів передавались у спадок.

Готельна індустрія довгий час не приваблювала греків, тому що утримання готелів і закладів, де можна було випити, вважалось нечесним і недостойним промислом, заняттям.

Небагаточисельні готелі і постоялі двори утримувались за рахунок держави і лише у місцях масового скупчення людей. Це могли бути спортивні змагання, курорти чи місця релігійного паломництва. В готелях оселялись лише іноземці. Потрібно відзначити, що мешканці Афін чи особливо Спарти не їздили закордон без особливої потреби. Такий стан речей пояснюється і тим, що для закордонної подорожі потрібен був своєрідний закордонний паспорт - сфрагіс.

До особливого виду подорожей потрібно віднести велику і довготривалу грецьку колонізацію. Причини цього явища були найрізноманітнішими: пристрасть до пригод і схильність до змін, надлишок населення, зосередження землі в руках аристократів, громадські конфлікти, вироки про вигнання, іноземне завоювання, необхідність відшукувати нові ринки збуту. Грецька колонізація мала організований характер. Спочатку зверталися до оракула, частіше за все до Дельфійського, з проханням вказати місце для майбутнього міста. У кожній метрополії існували збірники релігійних обрядів на випадок майбутньої колонізації і закладення нового міста. З міської скарбниці надавали кошти для будівництва корабля, складався

список родин, які мали намір переселитися. Але могла бути і вимушена політична еміграція.

Здійснюючи колонізацію, греки в багато чому брали приклад з фінікійців. Але, на відміну від Фінікії, котра брала на себе роль координатора міжнародної торгівлі в Середземномор'ї, греки в першу чергу прагнули збільшити свій власний еллінський ринок. Колонії завжди створювали на узбережжі, обмежуючись достатньо скромною територією. Але за можливості охоплювали торгово-економічними контактами якомога більші простори.

Колонія не підкорялась метрополії і не зобов'язана була надавати їй будь-яку підтримку. Не було переваг у торгівлі і в метрополії. Фулідід говорив, що колоністи виїжджають не для того, щоб бути рабами тих, хто залишився на батьківщині, а щоб бути рівноправними з ними.

У той час подорож коштувала дуже дешево, особливо морем. В четвертому столітті до н.е. дорога з Егіни в Пірей (приблизно 30 км) коштувала два обола, а з Єгипту з жінкою, дітьми і вантажем (1000 км) - приблизно дві драхми. Порося коштувало приблизно 3 драхми в той же час, як кусок маринованої скумбрії - від 2 до 3 оболов.

У Давній Греції зароджується курортологія, лікувальний туризм. Храми Асклепія - бога лікування - стали виникати в глибокій давності, у класичний період (п'яте - четверте століття до н.е.) їх було не менше 60. Їх будували далеко від міст, на височинах, в місцях зі здоровим кліматом. Жерцями у цих храмах були люди, що займалися медициною.

Паломники, що прагнуливилікуватися, перед тим як бути допущеним до божества, проходили попередні церемонії. Це був піст, омивання, банні процедури, були і церемонії, що носили виключно релігійний характер. Після таких приготувань людину допускали на ніч у храм. Цей процес називався інкубацією.

Вранці жерці слухали розповідь про те, що хворий бачив і чув вночі у храмі, відповідно до цього і застосовували лікування, ніби-то призначене богом. Про багаточисельні зцілення розповідають вирізані на колонах храму імена, іноді там зустрічаються і цілі розповіді.

Греки дуже цінували теплі лікувальні води (сірчані, солено-сірчані, іноді залізисті, але у них не було кислих вод), які вони називали гераклійськими. Відомими були багато джерел, але особливо цінувались курорти в Фермопілах і в Еліді. Про прекрасно обладнані для лікування і відпочинку купальні поблизу гірських джерел в Іонії розповідають Страбон і Павсаній.

Торгівля як один з видів подорожей особливо активізувався з восьмого століття до н.е. одночасно з колонізаційними процесами. Греки стали домінувати у Східному Середземномор'ї. Грецькі кораблі можна було побачити від Азовського моря до берегів Апенінського півострова. Торговці купували продовольство, поповнювали нестачу корисних копалин в метрополіях, продаючи переважно товари ремісників. Багаточисельні грецькі історичні джерела показують, що Греція торгувала з Кримом і Єгиптом, Сицілією і Родосом, Фінікією і Кіпром.

Ніде не поводитись так добре з іноземними купцями, як в Афінах - найбільшому з п'ятого століття до н.е. торговому центрі Греції. Демосфен свідчить, що торговці і моряки можуть скаржитися фесмофетам, якщо їм завдадуть збитків на торговій площі, а винуваті у цьому будуть ув'язнені до тих пір, поки не сплатять у повній мірі того, до чого були засуджені.

У значній мірі на міжнародній торгівлі базувалось багатство міста Сибаріса, ця назва стала використовуватися як символ. Він здійснював посередницьку торгівлю між етрусками і Мілетом. Мешканці міста - сибаріти - настільки дорожили статусом міста як міжнародного ринку, що всі продукти, як з Малої Азії, так і з Етрурії, звільнювали від будь-яких митних зборів.

Ймовірно, спортивний туризм виник саме в Давній Греції. Олімпійські ігри проходили раз на чотири роки і починались з першого новолуння після літнього сонцестояння. Про початок Олімпійських ігор греків повідомляли спеціальні послы - феори, котрих розсилали по всіх грецьких полісах, досягаючи найвіддаленіших, розташованих в Північній Африці і на узбережжях Чорного і Азовського морів. Феори на час проведення Ігор проголошували священний мир.

Усі, хто приїжджав в Олімпію, визнавали гостями Зевса. Серед них були і почесні гості, в першу чергу, це депутати міст, що уклали угоди гостинності з

елідською державою, по-друге, феори. Як правило, їх розміщували і харчували за рахунок сторони-організатора, у даному випадку - Еліди.

Туристів було дуже багато. Стадіон вмщував до 40 тисяч глядачів, причому це були лише чоловіки. Замужні жінки не допускалися власне на змагання під страхом смертної кари. Але на Ігри дуже часто приїжджали родинами. Одні приходили пішки, як у свій час Сократ: від Афін до Олімпії можна було дійти за п'ять - шість днів; заможні люди, як правило, приїжджали в екіпажах, привозячи з собою намети, в яких і жили впродовж всієї Олімпіади. Багато відвідувачів плвли морем до витoku річки Алфея, а пізніше піднімалися вверх по річці до самої Олімпії.

Під час Олімпіади влаштовували ярмарок. Спеціально з цієї нагоди будували торгові ряди. Туристи могли оглядати давні храми, за певну плату могли послухати гіда, що розповідав легенди. Великою популярністю користувався зал Ехо, стіни якого сім разів повторювали те, що сказав турист. Перед головним вівтарем майже завжди юрбилися люди, щоб побачити жертвопринесення чи понаблюдати за процесією жерців (як у наш час за зміною варти).

На Олімпіаді на власні очі можна було побачити багатьох відомих людей. Це були і прославлені полководці, наприклад, Фемістокл, який відзначився під час греко-персидських війн. Філософи: Анаксагор, Сократ, Діоген - збирали навколо себе юрби людей, проповідуючи чи шокуючи своєю поведінкою. За переказами деякі з них, Піфагор і Платон, перемагали на Олімпіаді.

Виступали тут і відомі оратори: Демосфен, Горгій, Лісій. Можна було послухати поетів: Піндара, Симоніда. Часто рапсоди виконували відривки з поем Гомера, Гесіода, Емпедокла. Частини зі своєї Історії зачитував тут Геродот. Художники влаштовували вернісажі під відкритим небом.

Усі іноземці, тобто не мешканці Еліди, повинні були платити спеціальний податок. І окрім цього, кожен турист-паломник приносив яку-небудь жертву. Олімпіада тривала п'ять днів. Власне спортивним змаганням були присвячені другий, третій і четвертий день. Окрім Олімпійських, були і інші ігри, що мали загальногрецький характер:

- **Істмійські, що проходили на Корінфському перешийку, як і сучасні Ігри доброї волі, раз на два роки;**
- **Немейські, що проходили в Немейській долині Арголіди, поблизу храму Зевса, також раз на два роки;**
- **Піфійські, що, як і Олімпійські, проходили раз на чотири роки в Крісі (Фокіда).**

Олімпіонікам - переможцям на Олімпійських іграх - при житті на батьківщині ставили пам'ятники. Вони ставали національними героями, хоча не завжди багатими людьми. Переможця нагороджували пальмовою гілкою, а друзі і родина осипали його квітами. І якщо спочатку, в восьмому - сьомому століттях до н.е. переможцям давали дорогоцінні речі і дорогі тканини, то пізніше їм на голову вдягали вінок з тернового дерева, котре росло перед храмом Зевса, і за легендою було посаджене Гераклом. У цих вінках і з пальмовими гілками вони разом з жерцями проходили повз натовп. Ігри завершувались піром, куди часто запрошували і гостей.

Говорячи про подорожі епохи еллінізму, в першу чергу потрібно згадати Східний похід Александра Македонського, що тривав майже 10 років. Про цей похід писали Плутарх, Діодор, Арріан, Страбон і багато інших авторів того часу. Деякі історики вважають, що вже сам похід можна вважати проявом еллінізму, бо він є ключем до початку нової ери і до її розуміння. Завдяки цьому походу греки і македонці познайомились з маловідомими, а то і взагалі невідомими народами, їх культурою, побутом, традиціями.

Особисто Александр Македонський був зацікавлений в вивченні Азії. В оточенні Александра були не лише воїни, але й видатні вчені, діячі мистецтва. Вони в своїх творах докладно описали все ними побачене, почуте і вивчене за час цього походу.

Цим походом був закладений початок музейництва. Александр після перемоги над персами відіслав свому вчителю Арістотелю в подарунок 30 талантів золота. На ці гроші Арістотель заснував перший природнонауковий музей.

Арістотель просив присилати йому зразки невідомих рослин і шкіру чи манекени незвичних тварин, що і робилося за наказом Александра.

Видатним мандрівником того часу був Непарх. Значення плавання Непарха для європейців важко переоцінити. Завдяки ньому європейці познайомилися з морським шляхом в Індію. Військові кораблі, які були у розпорядженні Александра, мали невелику осадку і в основному були призначені для дій на річках. В міру зростання імперії Александру стали потрібні кораблі на море. Їх будівництво доручили товаришу з юних літ монарха - Непарху. Власне ім'я Непарх означає начальник корабля, очевидно, він належав до родини мореплавців.

Спочатку Непарху доручили зібрати і оглянути усі кораблі річкового флоту, відремонтувати їх, якщо у цьому виникне потреба. В 326 році до н.е. його призначили командувати флотом. У той же час Александр намагався координувати дії сухопутних військових сил і флоту.

Відомо, що Непарх під час свого плавання вів корабельний щоденник. Він був освченою людиною, набув хороших практичних навичок. Експедиція Непарха тривала приблизно шість місяців. За цей час він подолав шлях від гирла Інду до Суецького перешийка, дослідивши узбережжя Перської затоки і Аравійського моря.

Під час плавання не лише складались карти побережжя, але і велось вивчення природних явищ, зокрема мусонних вітрів, розширялися знання про ботаніку і зоологію. Непарх знайомився з багатьма племенами і народами, визнаючи їх традиції і закони.

Морська торгівля, що була базисом економіки греків, стала причиною подорожі Піфея. Загострення конкурентної боротьби між грецькими полісами, з одного боку, і Фінікією, і Карфагеном з іншого, за домінування у торгівлі в басейні західного Середземномор'я, яке призводило до локальних військових конфліктів, і змусило Піфея відправитися на самостійні пошуки нових західноєвропейських ринків.

Фінікійці не пропускали чужих купців за Гібралтарську протоку, рух через яку контролювався спеціальними гарнізонами, що були розташовані у Гадісі (Кадіс) і Тінгісі (Танжер) по обидва боки протоки. Фінікійці були монополістами на такі

товари як олово, бурштин, ряд різновидів міхів, які вони поставляли в країни Середземномор'я з Британських островів і країн Північної Європи.

Піфей народився в грецькій колонії Массілія (Марсель). Йому вдалося в 320 р. до н.е., вийшовши з Кадіса, оминати Гібралтарську протоку і, обійшовши Піренейський півострів, вийти у Біскайську затоку. Далі він дослідив частину європейського узбережжя. Далі його дорога пролягла на північний захід, до берегів Британії. Він подолав Ла-Манш і досяг Ландс-Енду в Корнуоллі, де і були розташовані родовища олова. Піфей обійшов весь Британський острів, причому достатньо правильно визначив його пропорції, хоча і перебільшив розміри.

Мешканці північної частини острова розповіли, що на відстані шість днів дороги по морю на північ розташований острів Туле, з мешканцями якого вони ведуть торгівлю. Піфей не вважав за можливе дістатися до цієї території, під якою давні брітти розуміли або мешканців Ісландії, або скандинавів. Але з легкої руки Піфея з часом поняття ультіма туле стало означати край світу, перетворившись на символ, що позначав крайню точку відомого світу.

Піфей тим не менше не зупинив свою подорож. Він дійшов до такої широти, де ніч тривала не довше двох годин. Ніхто до Піфея з цивілізованих народів не заходив так далеко на північ.

Надалі мандрівник повернув на схід і відправився вздовж північно-східного узбережжя материкової Європи за річку Рейн в Скіфію і до річки Таіс. Скоріш за все, саме ця частина опису подорожі Піфея викликала недовіру у багатьох давньогрецьких істориків.

Напевне, Піфей досяг гирла Ельби, але навряд чи пройшов далі на схід. Він навіть не дійшов до острова Гельгоlanda, який був найбільшим центром торгівлі бурштином. Зворотня дорога Піфея пролягла вздовж відомих йому берегів Західної Європи і через Гібралтар і Середземне море.

Відомим мандрівником епохи еллінізму був Мегасфен, котрий на межі четвертого - третього століття до н.е. здійснив ряд поїздок з Пенджабу в Паталіпутру на річці Ганг, де прожив приблизно 10 років. Його відомості про Індію використовували у своїх творах Діодор, Страбон, Арріан.

Один з послідовників Александра Македонського - Селевк Перший - відправив свого полководця Демодама в похід у район Середньої Азії з розвідувальною метою приблизно 300 р. до н.е.

Цікавими є свідчення Страбона про мореплавця Евдокса Кизикського, котрий зміг обійти Лівію, як у той час називали Африку, у другому столітті до н.е. Евдокс тим самим повторив шлях давніх фінікійців.

Свою першу морську подорож за наказом фараона Птолемея Третього Евергета (246-221 рр. до н.е.) Евдокс здійснив в Індію. Клеопатра Перша, дружина Птолемея П'ятого Епіфана (203-181 рр. до н.е.), повторно відправила його в Індію за вантажем пряностей і дорогоцінного каміння. Але на зворотньому шляху його віднесло вітром на південь від Ефіопії. Далі він рухався на південь вздовж узбережжя Африки. Вже обійшовши материк, він наткнувся на залишок корабля, на якому була зображена голова коня. Місцеві мешканці пояснили йому, що тут загинув корабель, що приплив з заходу.

Евдокс повернувся в Єгипет через Гібралтарську протоку і вздовж узбережжя Північної Африки. В залишку корабля купці впізнали частину корабля, що колись відправлявся з Кадіса. Невеликі судна не багатих фінікійців називали конями, бо їх носи завжди прикрашали зображеннями коня.

На цьому прикладі видно, що фінікійці торгували з населенням Західної Африки, виходячи через Гібралтарську протоку в води Атлантичного океану і просуваючись вздовж узбережжя далеко на південь.

Епоха еллінізму зробила свій вклад у розвиток подорожей. Тривали військово-стратегічні і наукові експедиції, вдосконалювались старі і прокладали нові торговельні маршрути. Розширялось пізнання людей античності про ойкумену, вдосконалювались засоби пересування.

Література

1. Воронкова Л.П. История туризма и гостеприимства: Учебное пособие. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. - 304 с.
2. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.К.Федорченко, О.М.Костюкова, Т.А. Дьорова, М.М.Олексійко. - К.: Кондор, 2004. - 166 с.
3. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. / Передм. В.А.Смоля. - К.: Вища шк., 2002. - 195 с.
4. Основы туристской деятельности: Учеб. Пособие для сред. спец. учеб. заведений / Г.И.Зорина, Е.Н. Ильина, Е.В.Мошняга и др. - М.: Советский спорт, 2002. - 200 с.
5. Соколова М.В. История туризма: Учеб. Пособие. - М.: Издательский центр Академия, 2004. - 352 с.